

Konflikt. Mediation bruges ofte i udlandet til at løse konflikter uden at skulle gå igennem lange, opslidende retssager. Hvorfor har metoden ikke vundet indpas i Danmark?

Mediationsterapi

LAURA HATTENS

Antallet af retssager ved danske domstole er i frit fald. Flere sager føres i private voldgiftsretter, og mange bliver aldrig rejst: Det er for dyrt og tager for lang tid at få ret. Alligevel er det i Danmark påfaldende få, der søger konflikter løst gennem den alternative vej: mediation. Danmark står ovenikøbet udenfor, når Singapore Convention on Mediation den 12. september træder i kraft; en FN-konvention, der skal gøre det lettere at håndhæve aftaler opnået ved mediation internationalt. Mere end 50 lande har ellers indtil nu tiltrådt konventionen.

»Der eksisterer et sært skisma: Resultaterne i særligt erhvervsager er ufatteligt gode, men alligevel bliver mediation brugt ufatteligt lidt i Danmark,« siger Kim Haggren, underdirektør i Dansk Industri. »Den benhårde, juridiske afgørelse er langt fra altid hensigtsmæssig. Ofte er det noget helt andet end jura, der ligger bag konflikten.«

På den baggrund har Mediationsinstituttet i samarbejde med Dansk Industri, Dansk Byggeri, Dansk Erhverv og Voldgiftsnævnet lanceret et projekt, hvor der i 20 erhvervs- og byggesager stilles en neutral mediator til rådighed helt gratis. Håbet er, at erfaringerne vil give genlyd i branchen og forankre mediation som primær kilde til konfliktløsning i erhvervslivet.

Når eksperter skal forklare, hvorfor mediation bruges så lidt i Danmark, peger de på, at ordet ligger urimeligt tæt op ad meditation og for manges vedkommende frembringer hippieagtige associationer om fredsguruer med hang til poncho og panfløjte frem for proces og paragraffer. Men som domme kan også fordomme ramme skævt. Hvad er mediation? Og virker det?

»Resultaterne i særligt erhvervsager er ufatteligt gode, men alligevel bliver mediation brugt ufatteligt lidt i Danmark,« siger Kim Haggren, underdirektør i Dansk Industri. Foto: David Leth Williams/Ritzau Scanpix

I en mediation placeres parterne over for hinanden med en neutral mediator for bordenden. Den ene lægger ud med sin version af forløbet, uden sagspapirer og skarpskydende advokater. »Det er steamcontrol,« siger Thomas Samsø Bloch, administrerende direktør i Mediationsinstituttet. »I konflikter bliver man typisk så edderspændt rasende, at konstruktiv dialog er udelukket. Det tryk lettes, når alle får lov at beskrive deres individuelle oplevelse uden kampen om, hvis historie er mest sand.«

Danske virksomheder bruger gennemsnitligt 8,2 procent, næsten en tiendedel, af deres resultat efter skat på konflikter. I eksempelvis byggebranchen er konflikter mere reglen end undtagelsen. Anne Mette Balle fra arkitektfirmaet Cobe og Thue Bay Jørsel fra Københavns Kommune har for nylig gennemgået ni timers intens mediation i en konflikt om Cobes rådgivning af kommunen i et offentligt byggeprojekt. De står nu hver med et forlig i hånden.

»Vi tænkte: Skal vi køre sagen gennem voldgift og være færdige om et par år, eller er det nu, vi skal prøve det der mediation,« siger Anne Mette Balle, Head of Legal i Cobe.

Mediation handler ikke om at smide juraen ud ad vinduet, men om at lade den fylde præcis så meget, som parterne ønsker, forklarer Thomas Samsø Bloch. Somme tider meget, somme tider intet. I en familiesag er det måske slet ikke den juridiske arvefølge, der trykker, men et anstrengt familieforhold.

Mediator stiller de spørgsmål, parterne ikke selv overvejer, og når konfliktens kerne er fundet, sendes parterne ind i hvert sit lokale. Mediator går fra rum til rum og finder ud af, hvor langt parterne vil gå, agerer djævlens advokat:

»Nå, du ser det sådan? Men har du tænkt på, at ...« På den måde faciliteres processen mod en aftale. Der er ingen afgørelse, ej heller en egentlig vinder.

»Begge parter skulle give lidt og tage lidt. Men hellere det end at vente flere år og måske slet ikke få noget som helst,« siger Anne Mette Balle fra Cobe.

Balles modpart hæfter sig ved den gode tone, som har præget mediationen: »Ingen slog i bordet,« siger Thue Bay Jørsel lettere forundret. »Den her sag har vi skændtes om i flere år, tingene gik i hårdknude. Og nu har vi så fundet en løsning på en dag. Det er et sindssygt godt spørgsmål, hvorfor vi ikke tidligere opsøgte mediation,« fortsætter Jørsel: »Vi er jo bare så vant til at køre den slags sager helt klassisk.«

Bedre eller bare billigere

I 2008 indførte man retsmægling, som er mediation inden for domstolene. Under to procent af det samlede antal civile sager ved domstolene afsluttes på denne måde, selv om en undersøgelse fra Danske Advokater viser, at gennemsnitligt to ud af tre sager forliges helt eller delvist ved netop retsmægling. For erhvervs- og byggesagerne forliges helt op mod 79 procent af sagerne.

Der findes ikke tal for brugen af mediation uden for domstolene, der stadig går under betegnelsen »alternativ konfliktløsning«, selv om mediation kom til Danmark i 1990'erne. »Men mediation er stadig en meget lille dråbe i det store hav,« siger Thomas Samsø Bloch, der mener, at coronakrisen gør det særligt oplagt at rette fokus mod mediation netop nu:

»Efter to måneders nedlukning er sagspuklen ved domstolene vokset, så der er endnu længere sagsbehandlingstid. Og i erhvervslivet forudser man oven i det en kaskade af konflikter om fyresedler og uforløste kontrakter. Vi hører kun diskursen om 'flere penge til domstolene', men mange af de her sager er faktisk slet ikke hensigtsmæssige at løse ved domstolene, for de er jo ikke nogens skyld.«

Voldgifts- og retssager kan strække sig over flere år, mens en mediation typisk varer mellem tre og ni timer. Det er også billigere: Ifølge Mediationsinstituttet koster en mediation i gennemsnit 50.000 kroner, mens prisen for voldgifter og retssager er henholdsvis 314.000 kroner og 105.000 kroner.

Desuden gøder mediation ofte jorden for bedre fremtidigt samarbejde mellem parterne. I bogen *Løsningens Labyrinth*, hvor advokat og journalist Carsten Juul interviewer otte mediatører, formulerer én det sådan: »Man sidder meget sjældent tilbage og tænker: sikke et dumt svin.« Og dét er ifølge Morten Jung, markedschef i Dansk Erhverv, mediationens væsentligste fordel – især for samarbejder mellem det offentlige og private:

»Danmarks største konkurrencefordel er, at vi er gode på det offentlige/private samarbejde. Det er som jordbær og fløde: godt hver for sig, men bedst sammen. Vi ser desværre en tendens til fald i offentlige opgaver i udbud, og derfor bør vi værne særligt meget om de eksisterende samarbejder,« siger han. »Retssager og voldgift kan grave konflikter dybere, og det har vi simpelthen ikke råd til.«

Argumenter er der tilsyneladende nok af. Men hvad med retssikkerheden? Spørger man Clement Salung Petersen, professor og forsker i civil retspleje på Københavns Universitet, er mediation i juridiske sager ikke en mirakelkur.

»I mediation kan private parter generelt give afkald på deres rettigheder, og uden juridisk rådgivning risikerer de derfor at blive langt dårligere stillet, end hvis konflikten var afgjort ved domstolene. Det er et væsentligt retssikkerhedsmæssigt problem i betragtning af de muligheder, mediator har for at påvirke parternes vilje til at nå et forlig, og vanskelighederne ved efterfølgende at anfægte forligets gyldighed,« siger han. »Desuden er offentlige myndigheder underlagt en række væsentlige begrænsninger, som gør, at konflikter i offentlige-private samarbejder som regel slet ikke vil være egnet til mediation. Vores retsstat er utvivlsomt bedst tjent med, at offentlige myndigheder reguleres af retsregler og ikke af viljen hos dem, der måtte repræsentere en offentlig myndighed i en mediation.«

Men Samsø Bloch mener slet ikke, at retssikkerhedsbegrebet er anvendeligt for mediation. »Mediation handler jo netop ikke om at statuere ret og pligt, men om at indgå en fælles aftale,« siger han og tilføjer: »Mediation kan på ingen måde erstatte retssystemet. Advokater bør bare huske, at der nogle gange er brug for en dommer – andre gange en mediator.«

Power og paradigmer

I Norge og Australien skal man forsøge at mediere sig ud af en skilsmissekonflikt, før man kan gå til domstolene. Metoden er også populær i Irland, Italien, Tyskland og Spanien, og særligt i angelsaksiske lande eksisterer en langt større tradition for mediation, selv om det i den grad er retssagskulturer. Hvorfor har metoden så svært ved at bryde igennem i Danmark?

En forklaring er, at Danmark som eneste land i EU ikke er forpligtet af mæglingdirektivet til at fremme brugen af mediation. Det var et af 23 områder, der røg direkte ud til højre, da et flertal af danskerne i 2015 stemte nej til at omdanne retsforbeholdet til en tilvalgsordning – de fleste nok uden at kende denne detalje.

Siden har der været stille fra politisk hold, og derfor opfordrede en stort set samlet advokatbranche og Dansk Byggeri, Dansk Industri og Dansk Erhverv i august 2019 Justitsministeriet til at igangsætte arbejdet mod en egentlig mediationslov. Først efter Retsudvalget tog sagen op, lød det: »Justitsministeriet følger løbende udviklingen på området.« Det svar tyder på, at mediationsentusiaster nok ikke behøver lægge champagnen forrest i køleskabet.

Måske som en følge af manglende lovgivning er også uvidenhed en del af forklaringen. Ifølge den seneste undersøgelse fra Mediationsinstituttet kender 70 procent af de danske virksomheder og 85 procent af borgerne ikke til brugen af mediation. I *Løsningens Labyrinth* kalder en mediator fænomenet for »retssystemets bedst bevarede hemmelighed«.

Paradoksalt nok er der i branchen enighed om, at den største barriere for mediationens indpas er advokaterne selv. Kritikere hævder, at det skyldes manglende økonomisk incitament, men også sociologisk eksisterer en barriere: Jurister trænes til at kunne transformere klientens farvede udlægning til sandhed – at få ret uden nødvendigvis at have ret. I en mediation er det ikke vigtigt, hvem der har ret. »Det strider med den juridiske professionsidentitet,« forklarer Lin Adrian, lektor i konfliktmægling på Københavns Universitet.

Studerende på Københavns Universitet kan fortælle, hvordan de i begyndelsen af studiet næsten ikke kunne kæmpe sig frem for termokopper og pastiller fra anerkendte advokatkontorer, der alle ville udse sig de dygtigste studerende til at vinde fremtidens store retssager. Power og prestige var en del af pakken, lod advokaterne de studerende forstå, og alle kunne de berette om blodrusen efter at have fundet den lille undtagelse i loven, der gennemhuller modpartens argumentation; Ikke et ord om andre tilgange til konfliktløsning.

»Der ligger rigtig meget i den traditionelle forståelse af 'en god jurist', som studiet er med til at understøtte. Man får ikke én gang stillet en opgave om at finde parternes fælles interesser. Og den identitet følger jo med videre,« siger Lin Adrian.

I enkelte brancher rettes blikket dog i højere grad mod mediation. Ifølge de nye Almindelige betingelser for byggeriet skal man gå dialogens vej, før en sag kan indbringes for Voldgiftsnævnet, og mere end ti procent af den samlede advokatbestand har i dag uddannet sig til mediatorer.

»De har bare ikke så meget at lave,« siger Kim Haggren fra DI. »Mange steder hersker stadig opfattelsen af, at det her ikke er ægte konflikthåndtering. Det paradigme er bare helt enormt svært at ændre.«

LAURA HATTENS

(f. 1996) er journalist og skriver om samfund, kultur og juridiske problemstillinger. Laura har en bachelorgrad i jura fra Københavns Universitet.

LSHA@WEEKENDAVISEN.DK